

LA PASSIÓ SEFARDITA DE PACO DíEZ

Josep Vicent Frechina

Caramella

2

MÚSICA I CULTURA POPULAR

Paco Díez és, des del seu llunyà debut amb LA BAZANCA, el 1981, amb A la vega del Duero, un dels referents imprescindibles del folk castellà i un dels seus representants més coneguts als Països Catalans. Enèrgicament distanciat de l'esperit de «botella d'anís» que anima els grups castellans més populars, sense entrar, però, en les disquisicions experimentals de La Musgaña o Eliseo Parra —extraordinaris, d'altra banda—, Paco Díez, amb LA BAZANCA o sense, representa un equilibri exemplar entre tradició i contemporaneïtat, puresa i reelaboració, compromís històric i innovació creadora. En el seu darrer disc, Romanzas de amor (Severnal records, 2000), gravat en companyia del multiinstrumentista búlgar Nicolay Jordanov, Paco Díez reprén el fil d'una vella passió confessada: el repertori sefardita, escampat arreu del món —el disc aplega peces recollides a Tétuan, Salònica, Turquia, Bulgària,

Bòsnia, etc.— des de l'expulsió de la comunitat jueva de l'Estat espanyol el 1492. Una passió que hom pot resseguir al llarg de la seua dilatada trajectòria i que assoleix en aquesta gravació una capacitat de comunicació corprenedora.

No és massa habitual el recurs al repertori sefardita entre els grups de folk de l'Estat...

Efectivament, i quan m'ho plantege no trobe una resposta fàcil. És possible que hi haja alguna mena de reticència, de por històrica, a introduir-s'hi, a indagar dins de la cultura jueva. Jo m'hi vaig sentir atret en un començament pel fet que els sefardites havien mantingut tan fresca la lírica hispànica durant tots aquest segles, però quan els he conegut directament, encara m'ha atret més la seua cultura.

Escoltant-te cantar amb aqueixa passió i convicció, qualsevol podria pensar que tens arrels sefardites.

Tots els jueus em pregunten el mateix! No seràs també tu descendent d'ells? ...No ho sé. Jo provinc d'una família d'extracció rural, catòlica i romana, però hi va haver tantes conversions per evitar l'expulsió de la seua terra, que, sincerament, crec que en som més dels que sembla haver-ne... Molts dels conversos esdevingueren en ferotges catòlics i alguns, fins i tot, en inquisidors per a demostrar l'arrelament de la seua nova fe.

Com entres en contacte per primera vegada amb el repertori sefardita?

Va ser el 1983. Amb la referència dels discos editats pel meu amic i

mestre Joaquín Díaz, gravàrem, amb LA BAZANCA, el disc *Canciones Sefarditas*, un monogràfic de cantars judeoespanyols, extrets, en la seua major part, del cançoner d'Isaac Levy, recomanat per Joaquín. Quan avui escolte aquell disc m'adone que era força avançat per a aquells temps, ja que el tractament que li donàrem a les cançons em sembla molt modern. Dissortadament, tot va quedar en fum de botja...

Tu has cantat davant d'algunes de les comunitats sefardites disperses pel món. Com ha estat l'experiència?

He tocat davant sefardites d'Israel, Xile, Argentina, Paraguai, Estats Units i Bulgària, i la seua reacció sempre ha estat la sorpresa pel fet que un espanyol coneguera tant d'ells i pronunciara gairebé com ells. La pronúncia no està definitivament fixada ja que depèn del lloc d'origen, *judesmo* o *haketia* (nord d'Àfrica o Balcans). Agraeixen molt que algú que no és jueu s'interesse per ells... La Història parla per ella mateixa.

L'actuació més entranyable va ser l'abril passat, en la Hebrainski Dom de Sofia, a Bulgària, on gaudírem d'un nodrit públic judeoespanyol amb el qual cantàrem cançons procedents de la seua comunitat... una passada! Les llàgrimes se m'escapaven —supose que ho farà l'edat—, però allí s'esdevingué un fet únic: una connexió de la comunitat de Sofia amb Sefarad després de cinc segles. Hi havia una mena de vibració sorda entre el públic i l'escenari que va anar fent-se sonora i evident a mesura que avançava el concert.

A *Romanzas d'amor* has comptat amb la participació de Nicolay Jordanov...

Un veritable professional. Fa alguns anys, mitjançant una asturiana, vam organitzar un gira per al seu grup CHEMBO i vam parlar de fer alguna col·laboració. L'ocasió arribà amb el meu disc anterior, *Más que un oficio*, on Nicolay participa amb el seu grup i ara, en solitari, ha dut bona part del pes dels arranjaments del disc. L'experiència ha estat òptima perquè la seua

serietat i disponibilitat són absolutes davant del treball... i la veritat és que m'ha fet treballar molt. No podia convèncer-lo perquè s'aturara ni amb una bona taula ben guarnida! Imagine que serà qüestió de temps...

I heu pogut presentar el disc junts?

Hem fet deu actuacions per Castella i Lleó, Andalusia i Canàries, i altres dues a Sofia i Varna, ciutat on resideix Nicolay. M'agradaria poder organitzar altra gira de presentació del disc perquè treballar amb ell, com ja t'he dit, ha estat molt plaent.

Has nomenat adés *Más que un oficio*, potser el teu disc més important, on esmerçares molt d'esforç, participaren moltíssims músics de primera línia i assolires uns resultats artístics fantàstics. No et sents ara una mica decebut per la poca repercussió que ha tingut?

T'agraesc que penses açò d'aquest treball fet amb el cor perquè l'autenticitat no es pot aconseguir a colp de talonari: abans que altres companys aparegueren amb discs extraordinàriament produïts amb llargues i inconnexes col·laboracions, jo ja havia gravat *Más que un oficio* amb tots aquells quaranta-un amics. I el cert és que ha tingut molt bones crítiques en mitjans especialitzats de diversos països, però no ha suscitat l'interés perquè es convertira en un èxit de vendes. La meua casa discogràfica, Several Records, no disposa dels mitjans necessaris per recolzar aquest disc, però en canvi proporciona un tracte humà que és, comptat i debatut, el més important.

Els teus dos darrers discs han estat en solitari. Tens «aparcada» LA BAZANCA?

Curiós el terme «aparcada»... Sí, però està en zona blava, movent-nos de quan en quan per fer actuacions a la Península i a Europa. És veritat que fa ja cinc anys que no gravàvem, però per a gravar necessite que hi haja un estil creat per una formació estable, una cosa que no ha estat possible en els darrers anys. Recentment, però, hem gra-

vat el nostre darrer disc en directe, al Teatre Calderón de Valladolid, per celebrar els vint anys de trajectòria de LA BAZANCA. Eixirà al carrer en uns mesos. L'hem gravat com a quartet amb Salvador Cacho, el català Xavier Macaya i el peruà Lucho Medina.

Bufa bon vent, doncs, per a Paco Díez i LA BAZANCA...

Bo, la veritat és que no a Castella i Lleó. Ni LA BAZANCA ni jo som profetes a la nostra terra on es parla prou més del que en realitat es fa i on pràcticament no tenim actuacions en ciutats i pobles grans, però, en canvi, continuem mantenint el contacte en pobles petits on gaudim de debò. És una pena que sent el grup més internacional —i ho puc demostrar a colp d'agenda— de Castella i Lleó, la regió més extensa d'Europa Occidental, amb nou ciutats i vint-i-tants pobles grans, amb prou feines hi actuem.

Tot i això, com diem a València, «no pares en torreta». Quins projectes tens a curt termini?

En solitari, els meus projectes més immediats són la gravació d'altre disc amb el grup bretó AN TRISKELL el febrer pròxim. Ja saps que Bretanya significa molt per a mi, ja que allà vaig treballar durant dos anys com a lector de castellà i va ser justament allà on vaig decidir dedicar-me a la difusió de la cultura tradicional. També he de fer una gira per Bolívia (La Paz, Sucre, Potosí i Santa Cruz de la Sierra) i actuar, a Rio de Janeiro, en la cele-

LA BAZANCA, 2000: Paco Díez, Xavier Macaya, Salvador Cacho i Lucho Medina

bració del Bicentenari del Primer Congrés Sefardita en Brasil.

I no et plantejes gravar un disc en directe tu sol, que transmeta la intensitat i el sentiment dels concerts?

Home, fins ara no m'ho he plantejat, però tot vindrà. Podríem gravar-lo a L'Infern i menjar-nos després un conill preparat per l'Oriol?

DISCOGRAFIA

LA BAZANCA, *A la vega del Duero*, Several Records, 1981.

LA BAZANCA, *Canciones sefarditaes*, Several Records, 1983.

LA BAZANCA, *Interpretando las mejores jotas castellanas*, Several Records, 1983.

LA BAZANCA, *Cantares tradicionales de Castilla, León y otros reinos*, Several Records, 1984.

LA BAZANCA, *Escuchen los villancicos*, Several Records, 1991.

LA BAZANCA, AURORA MORENO, WAFIR&RASHA i ÁNGEL CARRIL, *La España de las tres culturas*, Several Records, 1992.

LA BAZANCA i ALTURAS, *Huachi, torito!*, Several Records, 1993.

LA BAZANCA, *Aguaclara*, Several Records, 1995.

PACO DíEZ, *Más que un oficio*, Several Records, 1997.

PACO DíEZ i NICOLAY JORDANOV, *Romanzas de amor*, Several Records, 2000.

EL CAU DEL LLOP
Un concert eclèctic i renovador al País Valencià

“CANTANT A LA TEULADA” (Txm 0073)
Menció Folk Disc Català de l'any 1997 RNE.Ràdio 4

Contacte: 96 380 21 45. Tel.-Fax

LA ROMÀNTICA ALTERNATIVA DEL SALADAR

Una banda de músics salats, del lloc dels nostres avantpassats. Som de la Sèquia de la Nòria, de la factoria romana a Punta de l'Arenal. Del sangatxo, la tonyina, de la melva, de l'anxova... És per això que vam fer pensa per endolcir tanta sal. Volem fer música (refer-la més bé) que han fet altres en altres temps. Alguna cosa salarem, conservarem. També en algun moment direm: Ja ho hem salat! Doncs, a adobar-ho.

R.A.S.
Xàbia (Marina Alta)
tel. contactes 96 647 08 91 - 646 19 95